

Облік та оподаткування

УДК 657.6:336.226.322.

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19479358>

Аудит ПДВ: методологічно-організаційні аспекти та практичні імплікації

Назаренко Інна Миколаївна

д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування,

Сумський національний аграрний університет, м. Суми

ORCID ID: 0000B0003B0874B199X

Назаренко Олександр Володимирович

д.е.н., професор, професор кафедри обліку і оподаткування,

Сумський національний аграрний університет, м. Суми

ORCID ID: 0000-0001-7546-174X

Шевчун Тетяна Євгенівна

здобувач вищої освіти

Сумський національний аграрний університет, м. Суми

ORCID ID: 0009-0005-5059-1130

Прийнято: 25.03.2026 | Опубліковано: 09.04.2026

Анотація. Наукова праця присвячена питанням дослідження особливості аудиту ПДВ, оскільки даний податок є одним із ключових джерел формування дохідної частини державного бюджету, що зумовлює підвищену увагу до достовірності обліку та своєчасності розрахунків. Метою статті є комплексне наукове обґрунтування теоретико-методологічних засад та організаційних підходів до здійснення аудиту податку на додану вартість, а також визначення

напрямів удосконалення аудиторських процедур з урахуванням сучасних умов функціонування економіки, трансформації податкового середовища.

Проведення наукового дослідження передбачало використання сукупності наукових методів: методи аналізу та синтезу застосовано для дослідження теоретико-методологічних засад аудиту ПДВ, критичного опрацювання наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених, а також деталізації структурних елементів механізму функціонування податку на додану вартість із подальшим узагальненням отриманих результатів у цілісну концептуальну систему аудиту ПДВ; методи індукції та дедукції використано при формуванні логіки дослідження; метод порівняння застосовано для оцінювання динаміки розміру і частки ПДВ у структурі доходів зведеного бюджету України за 2014 - 2025 рр.; контент-аналіз забезпечив систематизоване опрацювання законодавчо-нормативних документів, наукових публікацій та аналітичних матеріалів щодо правового регулювання, методики адміністрування й практики аудиту ПДВ; системний підхід використано як базовий методологічний інструмент для комплексної ідентифікації сутності ПДВ, характеристики його механізму адміністрування; метод узагальнення використано для формування висновків дослідження, систематизації результатів аналізу, обґрунтування напрямів аудиту ПДВ та ідентифікації інструментів мінімізації ПДВ-ризиків в умовах застосування ризик-орієнтованого підходу в аудиті.

Авторами узагальнено напрями аудиту ПДВ; побудовано концептуальну модель оцінки та систематизації ПДВ-ризиків, ідентифіковано інструменти їх мінімізації в умовах застосування ризик-орієнтованого підходу в аудиті; деталізовано особливості використання аудиторських процедур; охарактеризовано специфіку використання цифрових технологій у процесі аудиту операцій з ПДВ. Результати дослідження засвідчили, що системний підхід до проведення аудиту ПДВ забезпечує достовірність фінансової інформації та сприяє мінімізації податкових ризиків суб'єкта господарювання.

Ключові слова: адміністрування, аудиторська перевірка, аудиторські процедури, податок на додану вартість, ризик.

VAT audit: methodological and organizational aspects and practical implications

Inna Nazarenko

D. Sc. in Economics, professor, head of the accounting and taxation department,
Sumy National Agrarian University, Sumy
ORCID ID: 0000B0003B0874B199X

Oleksandr Nazarenko

D. Sc. in Economics, professor, professor of the accounting and taxation department,
Sumy National Agrarian University, Sumy
ORCID ID: 0000-0001-7546-174X

Tetyana Shevchun

Student,
Sumy National Agrarian University, Sumy
ORCID ID: 0009-0005-5059-1130

Abstract. This research paper examines the specific features of VAT audits, as this tax is one of the key sources of revenue for the state budget, which necessitates a heightened focus on the accuracy of accounting records and the timeliness of payments. The aim of the article is to provide a comprehensive scientific justification of the theoretical and methodological foundations and organisational approaches to the audit of value added tax, as well as to identify areas for improving audit procedures, taking into account the current conditions of the economy and the transformation of the tax environment.

The research involved the use of a range of scientific methods: methods of analysis and synthesis were applied to examine the theoretical and methodological foundations of VAT auditing, critical review of scientific works by domestic and foreign scholars, as well as the detailed analysis of the structural elements of the value-added tax mechanism, followed by the synthesis of the results into a coherent conceptual framework for VAT auditing; methods of induction and deduction were used in formulating the research logic; the method of comparison was applied to assess the dynamics of the amount and share of VAT in the structure of Ukraine's consolidated budget revenue for 2014 - 2025; content analysis ensured a systematic review of legislative and regulatory documents, academic publications and analytical materials concerning the legal regulation, administration methodology and practice of VAT auditing; a systematic approach was used as the basic methodological tool for the comprehensive identification of the essence of VAT and the characteristics of its administration mechanism; the method of generalisation was used to formulate the study's conclusions, systematise the results of the analysis, justify the directions of VAT audit and identify tools for minimising VAT risks in the context of applying a risk-based approach in auditing.

The authors have summarised the key areas of VAT auditing; developed a conceptual model for assessing and classifying VAT risks, and identified tools for minimising them within the framework of a risk-based approach to auditing; They have detailed the specific features of the use of audit procedures and characterised the specific use of digital technologies in the process of auditing VAT transactions. The results of the study have shown that a systematic approach to conducting VAT audits ensures the reliability of financial information and helps to minimise a business entity's tax risks.

Keywords: administration, audit, audit procedures, value added tax, risk.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасних умовах трансформації

економіки України та реформуванні податкової системи особливого значення набуває забезпечення ефективного контролю за правильністю нарахування, сплати податків. Податок на додану вартість є одним із ключових джерел формування дохідної частини державного бюджету, що зумовлює підвищену увагу до достовірності обліку та своєчасності розрахунків за цим податком. Актуальність дослідження аудиту розрахунків з ПДВ обумовлена наявністю значної кількості ризиків, пов'язаних із помилками в організації обліку, формуванням податкового кредиту та податкових зобов'язань, а також можливими випадками ухилення від оподаткування. Ускладнення механізму адміністрування ПДВ, часті зміни податкового законодавства та впровадження електронних систем обліку зумовлюють необхідність удосконалення методичних підходів до аудиту в цій сфері. Важливим аспектом є також підвищення ролі аудиту як інструменту мінімізації податкових ризиків підприємств, забезпечення прозорості фінансової звітності та дотримання вимог законодавства. Належно організований аудит розрахунків з ПДВ сприяє своєчасному виявленню порушень, запобіганню фінансовим санкціям та підвищенню ефективності управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання. Таким чином, необхідність поглиблення теоретико-методичних засад та вдосконалення організаційних підходів до аудиту розрахунків з ПДВ визначає актуальність даного дослідження, його практичну значущість в умовах сучасного економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням організації, методиці проведення аудиту операцій щодо ПДВ присвячена значна кількість публікацій. У статті Жиглей І.В., Майковець, Д.О. подано детальний аналіз змін у сфері правового регулювання податку на додану вартість, зокрема щодо порядку реєстрації платників ПДВ, трансформації ставок оподаткування як у межах загальної, так і спрощеної систем оподаткування; розглянуто питання застосування податкових пільг, особливості оподаткування ПДВ при здійсненні експортно-імпортних операцій, а також механізми застосування штрафних

санкцій за порушення податкового законодавства у цій сфері, окрему увагу приділено методиці складання податкових накладних і формуванню податкової звітності з ПДВ [5].

Загальні етапи циклу обліку, звітності та сплати ПДВ (утворення взаємовідносин між контрагентами з надходження-вибуття товарів/послуг; визначення об'єкта і бази оподаткування; реєстрації податкової накладної в ЕРПН в конкретний термін; формування податкової декларації з ПДВ; сплата ПДВ), які є актуальними для врахування у процесі проведення аудиторського дослідження, проаналізовані Тарасенко Л., Павлоцькою К. [15]. Шигун М., Журавель А. за результатами анкетування бухгалтерів розкрили причини застосування штрафних санкцій та донарахувань сум ПДВ, а також обґрунтували концептуальні підходи до вдосконалення взаємодії між платниками податків, суб'єктами аудиторської діяльності та податковими органами, запропонували модель взаємовідносин зазначених учасників, апробація якої була спрямована на підвищення якості незалежного аудиту та ефективності податкового контролю [16]. Питання алгоритмізації аудиту ПДВ, формування інформаційної бази аудиторського дослідження, а також деталізація перспектив удосконалення перевірки відображено в науковій праці Волчанської Л.В., Юшковського Д.Д. [2].

У статті Назарової К.О., Ткаченка Б.С. здійснено комплексний компаративний аналіз особливостей організації податкового аудиту в Україні в умовах воєнного стану та в період повоєнного відновлення економіки, визначено ключові загрози, виклики, що постають у сфері податкового контролю в кризових умовах (зниження рівня прозорості фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання, обмеженість ресурсного забезпечення податкових органів та трансформацію пріоритетів бюджетної політики), а також проведено критичну оцінку сучасного стану податкового аудиту в Україні, у результаті чого виявлено системні проблеми (фрагментарність нормативно-правового регулювання, недостатня адаптивність аудиторських процедур до

умов воєнного часу, обмежений кадровий потенціал у сфері аудиторського контролю) [11]. Литвиненко Н.О., Блотнер О.В. за результатами дослідження запропонували удосконалену інтерпретацію терміну «аудит податкових платежів» (контрольний процес щодо перевірки фінансової інформації платників податків, яку здійснюють незалежні суб'єкти аудиторської діяльності, про стан та відповідність податковому законодавству проведених податкових платежів з метою складання звіту за результатами виконання, узгодженого із замовником аудиторських послуг, завдання щодо повноти й достовірності відповідної фінансової інформації), а також із врахуванням законодавчих регламентацій визначили базові критерії розмежування аудиту податкових платежів за двома критеріями: «залежно від суб'єктів, які реалізують контрольний процес» (незалежний аудиторський контроль та державний аудиторський контроль) і «за охопленням суб'єкта та підсистеми, яка підлягає контролю» (зовнішній та внутрішній аудит) [7]. Питанням особливостей функціонування і розвитку податкового аудиту в умовах цифровізації присвячена наукова праця Гай О.М., Кононенко Л.В., Черновол О.М. [18]. Артюх О., Дєдуч А. власні дослідження спрямували на розкриття сутності та значення податкового аудиту як ключового інструменту забезпечення фінансової стабільності держави, обґрунтування його ролі у підвищенні рівня дотримання податкового законодавства, зниженні масштабів ухилення від оподаткування та зростанні обсягів бюджетних надходжень [1]. Сарахман О., Шурпенкова Р., Калайтан Т. провели науковий аналіз методів податкового аудиту (вибіркового, комбінованого, документування, зустрічної перевірки, спостереження, фізичного огляду, достовірних тверджень та ін.), які застосовуються з метою контролю за дотриманням платниками податків податкових зобов'язань в умовах особливого правового режиму, а також оцінено їхню ефективність з урахуванням ризиків, зумовлених обмеженим доступом до первинної документації, нестабільністю господарської діяльності та іншими викликами, характерними для періоду воєнного стану[14].

Дрозд І.К., Назарова Г.Б. запропонували алгоритм автоматизованого моніторингу при реєстрації податкових накладних і розрахунків коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних. При цьому процес моніторингу було систематизовано шляхом умовного поділу на три етапи, кожен із яких охарактеризовано з позиції перевірки наявності ознак безумовної реєстрації, відповідності критеріям ризиковості платника ПДВ та ризиковості здійснюваних операцій [4]. Янгульська М.Т., Мельник Т.С. у своєму науковому дослідженні обґрунтували комплексний підхід до контролю розрахунків за ПДВ в системі податкового планування на підприємстві, ідентифікували основні завдання контрольних процедур [17].

У науковій скарбниці також наявні статті, які відображають загальні питання щодо здійснення аудиту оподаткування, ідентифікації пріоритетних етапів та процедурного забезпечення [9]; систематизації, наукового обґрунтування та розроблення практичних рекомендацій, пов'язаних з вдосконалення облікового супроводження, формування окремих компонент облікової політики, організації контролю та представлення у звітності ПДВ в умовах трансформації економічного середовища [10]; встановлення взаємозв'язку між якістю аудиту та процесом ухилення корпорацій від сплати податків [20]; оцінки впливу неефективної системи функціонування аудиту ПДВ та пов'язаних з цим факторів на результативність податкових надходжень до бюджету країн [21].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Враховуючи наявність значної кількості публікацій за тематикою дослідження, доцільно зазначити, що питання не втрачає своєї актуальності, адже низка теоретичних і прикладних аспектів цієї проблематики залишається недостатньо дослідженою. Зокрема, потребують подальшого наукового обґрунтування питання оцінки ролі та частки ПДВ у формуванні дохідної частини державного бюджету в умовах трансформаційних економічних процесів, підвищеної фіскальної нестабільності. Актуальним є розкриття методологічно-

організаційних засад проведення аудиту ПДВ, зокрема в частині ідентифікації аудиторських процедур, їх адаптації до сучасних умов функціонування суб'єктів господарювання та підвищених вимог до якості аудиторської перевірки з урахуванням ризик-орієнтованого підходу. Окремої уваги потребує питання ідентифікації, оцінювання та мінімізації податкових ризиків, пов'язаних із нарахуванням і сплатою ПДВ, що зумовлено складністю податкового законодавства, постійними змінами нормативної бази та високим рівнем податкових правопорушень у даній сфері. Крім того, недостатньо дослідженими залишаються питання інтеграції сучасних інформаційно-аналітичних інструментів у процес аудиту ПДВ, що впливає на ефективність виявлення ризиків і формування доказової бази. Зазначене вище, формує підґрунтя для подальших досліджень і визначає актуальність обраної теми.

Метою статті є комплексне наукове обґрунтування теоретико-методологічних засад та організаційних підходів до здійснення аудиту податку на додану вартість, а також визначення напрямів удосконалення аудиторських процедур з урахуванням сучасних умов функціонування економіки, трансформації податкового середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Актуальність дослідження аудиту ПДВ зумовлена провідною роллю даного податку у системі оподаткування, його фіскальним потенціалом та ключовим джерелом наповнення бюджету України. У табл.1 узагальнено розмір та частку ПДВ у сумі доходів зведеного бюджету України за період 2014-2025 рр.

Дані табл. 1 засвідчують суттєве зростання фіскальних надходжень ПДВ, що супроводжується трансформацією ролі даного податку як бюджетоутворюючого. Загальний обсяг доходів зведеного бюджету (без урахування міжбюджетних трансфертів) демонструє тенденцію до зростання - з 456067,3 млн грн у 2014 р. до 4337978,2 млн грн у 2025 р. У структурі бюджетних надходжень ПДВ з вітчизняних товарів характеризується відносною стабільністю питомої ваги у 2014-2019 рр. (у межах 6 - 7 %), із подальшим

зростанням у 2020–2022 рр. до 9,74 %, водночас у 2023–2025 рр. спостерігається певне зниження даного показника до рівня близько 7 %.

Таблиця 1

Розмір та частка ПДВ у сумі доходів зведеного бюджету України за
період 2014–2025 рр.

Роки	Доходи зведеного бюджету (без урахування міжбюджетних трансфертів)		Податок на додану вартість з вітчизняних товарів (з урахуванням бюджетного відшкодування)		Податок на додану вартість з імпортованих товарів	
	Розмір, млн. грн	Питома вага, %	Розмір, млн. грн	Питома вага, %	Розмір, млн. грн	Питома вага, %
2014	456067,3	100	31737,0	6,96	107287,3	23,53
2015	652031,0	100	39688,0	6,09	138764,3	21,28
2016	782748,5	100	54052,7	6,91	181453,3	23,18
2017	1016788,3	100	63450,4	6,24	250530,2	24,64
2018	1184278,1	100	79130,9	6,68	295377,3	24,94
2019	1289779,8	100	88929,8	6,89	289760,4	22,47
2020	1376661,6	100	126486,6	9,19	274113,5	19,91
2021	1662242,7	100	155774,8	9,37	380714,4	22,90
2022	2196273,3	100	213948,0	9,74	253053,0	11,52
2023	3104306,6	100	214639,3	6,91	366158,0	11,80
2024	3587789,5	100	268327,9	7,48	466127,5	12,99
2025	4337978,2	100	306491,7	7,07	542444,9	12,50

*Джерело: складено авторами за матеріалами [3].

Щодо ПДВ з імпортованих товарів, то у 2014 - 2019 рр. його частка була стабільно високою і коливалася в межах 21 - 25 %, починаючи з 2020 р., спостерігається тенденція до зниження питомої ваги цього показника, зокрема до 11,80 % у 2023 р., а в 2024–2025 рр. відбувається часткове відновлення обсягів ПДВ з імпорту, однак його частка залишається суттєво нижчою порівняно з докризовим періодом (близько 12–13 %).

Для формулювання цілісного теоретико-методологічного підґрунтя для обґрунтування ключових аспектів аудиту ПДВ доцільно узагальнити системну ідентифікацію сутності податку на додану вартість, визначити коло податкових агентів, особливостей механізму його адміністрування та результатів функціонування (рис. 1).

Системна ідентифікація сутності, податкових агентів, механізму адміністрування та результатів функціонування податку на додану вартість

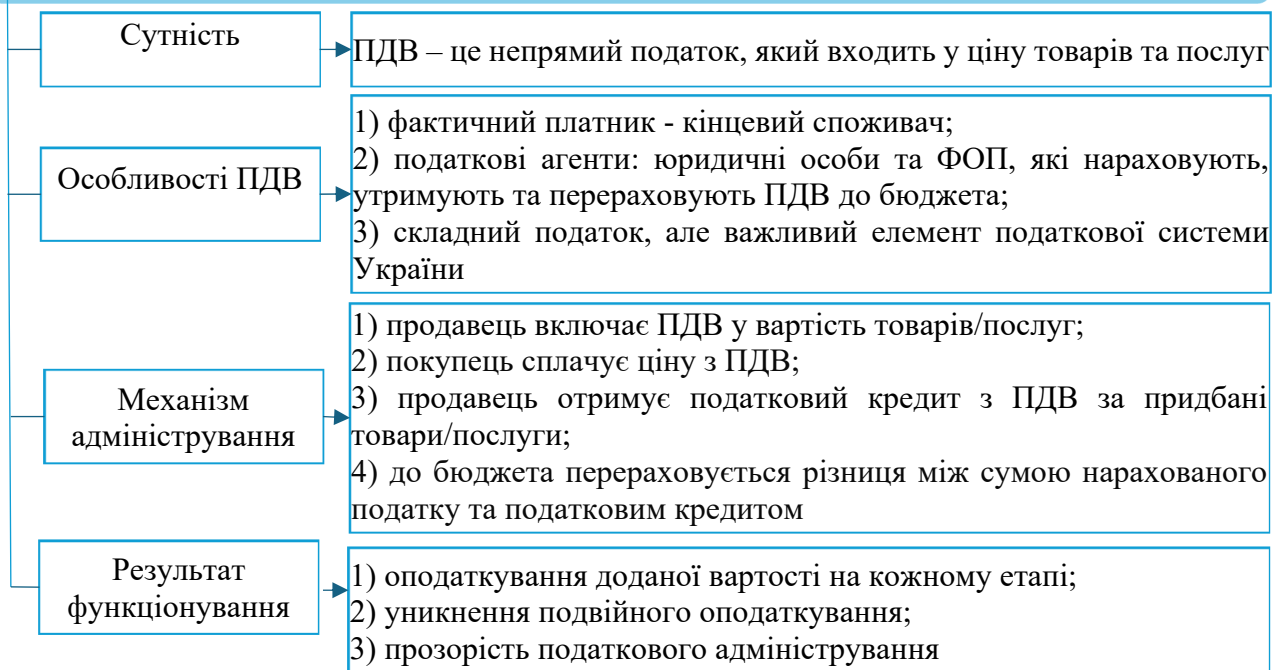

Рис. 1. Системна ідентифікація сутності, податкових агентів, механізму адміністрування та результатів функціонування податку на додану вартість

**Джерело: складено авторами за матеріалами [12].*

Однією з особливостей ПДВ є різноманітність суб'єктного складу платників ПДВ, яких відповідно до норм статті 180 ПКУ можна ідентифікувати відповідним чином: 1) загальні суб'єкти господарювання (особи, що здійснюють або планують господарську діяльність та добровільно реєструються платниками ПДВ; особи, що підлягають обов'язковій реєстрації або вже зареєстровані платниками ПДВ); 2) суб'єкти зовнішньоекономічних операцій (особи, що ввозять товари на митну територію України; особи, відповідальні за дотримання митних режимів, які передбачають повне або часткове умовне звільнення від оподаткування, але які порушують умови податкових пільг або використовують їх не за призначенням); 3) спеціальні категорії (особа - управитель майна, яка веде окремий податковий облік з ПДВ щодо господарських операцій, пов'язаних з використанням майна, що отримане в управління за договорами управління майном; особа, яка веде облік результатів діяльності за договором про спільну

діяльність без утворення юридичної особи; особа, яка проводить операції з постачання конфіскованого майна, знахідок, скарбів, майна, визнаного безхазяйним, майна, за яким не звернувся власник до кінця строку зберігання, та майна, що за правом успадкування чи на інших законних підставах переходить у власність держави) [12]. Об'єкт оподаткування ПДВ формується сукупністю господарських операцій платників податку, що пов'язані з рухом товарів і послуг, а також їх трансформацією у межах митної території держави та за її межами. Визначальним критерієм віднесення операцій до об'єкта оподаткування є місце їх здійснення, а також правовий режим переміщення товарів через митний кордон. На рис. 2 узагальнено деталізацію об'єктів оподаткування ПДВ.

Деталізація об'єктів оподаткування ПДВ

постачання товарів, місце постачання яких розташоване на митній території України, відповідно до статті 186 ПКУ, у тому числі операції з безоплатної передачі та з передачі права власності на об'єкти застави позичальнику (кредитору), на товари, що передаються на умовах товарного кредиту, а також з передачі об'єкта фінансового лізингу у володіння та користування лізингоодержувачу/орендарю

постачання послуг, місце постачання яких розташоване на митній території України

ввезення товарів на митну територію України

вивезення товарів за межі митної території України

постачання послуг з міжнародних перевезень пасажирів і багажу, вантажів залізничним, автомобільним, морським, річковим та авіаційним транспортом

Рис. 2. Деталізація об'єктів оподаткування ПДВ

**Джерело: складено авторами за матеріалами [12].*

Інформаційний базис для аудиту ПДВ формується із сукупності документів нормативного регулювання державного та локального рівнів, бухгалтерського обліку, а саме: Облікова політика, договори, вантажні митні декларації, товарно-транспортні накладні, податкові накладні, податкові декларації, банківські виписки, оборотно-сальдові відомості по рахунку 64, картки рахунку 64, аналіз рахунку 64, форма 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», форма 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» та ін.

На рис. 3 узагальнено напрями аудиту ПДВ.

Напрями аудиту ПДВ
Планування аудиту ПДВ (ознайомлення з діяльністю підприємства; оцінка системи внутрішнього контролю; оцінка законодавчо-нормативної бази (в т.ч. локального рівня) для нарахування та сплати ПДВ; визначення напрямів аудиторської перевірки)
Перевірка правильності визначення бази оподаткування
Оцінка правильності застосування ставок ПДВ та правильності проведення арифметичних розрахунків
Перевірка законності застосування податкових пільг
Перевірка правильності, повноти та своєчасності сплати податку до державного бюджету
Перевірка повноти визначення податкових зобов'язань
Перевірка правильності застосування норм ПКУ щодо обчислення податкового кредиту
Перевірка правильності заповнення декларацій з ПДВ, реєстрів податкових накладних, додатків до декларацій, а також своєчасності їх подання до контролюючих органів
Перевірка правильності відображення розрахунків з ПДВ у системі бухгалтерського обліку та фінансовій звітності
Оцінка податкових ризиків щодо ПДВ
Оцінка податкового навантаження з ПДВ
Узагальнення результатів аудиту ПДВ в документації аудитора
Обговорення результатів аудиту ПДВ із замовником послуги

Рис. 3. Напрями аудиту ПДВ

**Джерело: складено авторами.*

У контексті проведеного дослідження доцільно зазначити, що на сьогодні особливої актуальності набуває застосування ризик-орієнтованого підходу при проведенні аудиту. Використання зазначеного підходу дозволяє аудиторам оптимізувати процес перевірки, зосереджуючись на найбільш ризикових господарських операціях щодо ПДВ, критичних аспектах формування податкових зобов'язань і податкового кредиту, що, своєю чергою, сприяє підвищенню достовірності обліково-економічної інформації та зміцненню податкової дисципліни. На рис. 4 візуалізовано концептуальну модель систематизації ПДВ-ризиків та інструментів їх мінімізації в умовах застосування ризик-орієнтованого підходу в аудиті.

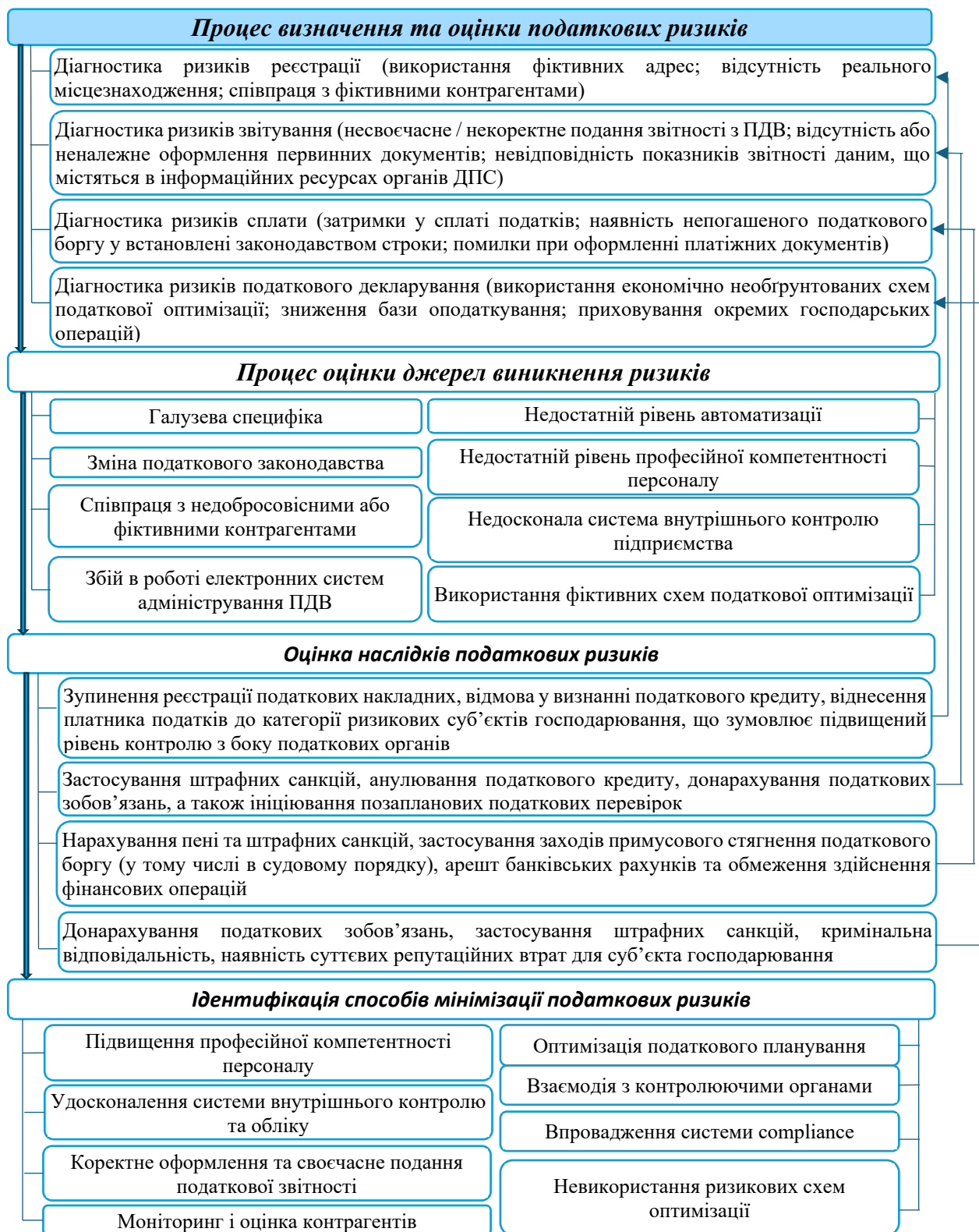

Рис. 4. Концептуальна модель оцінки та систематизації ПДВ-ризиків, ідентифікація інструментів їх мінімізації в умовах застосування ризик-орієнтованого підходу в аудиті

*Джерело: складено авторами з урахуванням матеріалів [6].

Застосування концептуальної моделі сприяє структурованій ідентифікації ризиків, їх класифікації за рівнем впливу та ймовірністю виникнення, а також обґрунтованому вибору ефективних інструментів контролю й мінімізації. У контексті воєнного стану це набуває додаткового значення через порушення логістичних ланцюгів, зміну господарських процесів, обмежений доступ до первинної документації та підвищену увагу з боку контролюючих органів. Інтеграція даної моделі у практику аудиту забезпечує адаптивність підприємств до кризових умов, підвищує прозорість обліку податків та сприяє зміцненню фінансової стійкості суб'єктів господарювання в умовах війни.

Якість аудиторської перевірки залежить від успішно виконаних процедур аудиту. Актуальними для практичного використання доцільно вважати наступні процедури: *інспектування* (процедура, що передбачає перевірку доказів щодо господарських операцій, пов'язаних із нарахуванням та сплатою ПДВ; у межах цієї процедури аудитор здійснює аналіз податкових накладних, розрахунків коригування, первинних документів та податкової звітності з метою підтвердження їх достовірності, законності та відповідності вимогам податкового законодавства); *спостереження* (полягає у безпосередньому контролі за процесами здійснення господарських операцій або процедур внутрішнього контролю, що впливають на формування податкових зобов'язань і податкового кредиту з ПДВ; застосування цієї процедури дозволяє оцінити ефективність функціонування системи внутрішнього контролю підприємства); *зовнішнє підтвердження* (передбачає отримання аудитором інформації від незалежних третіх сторін (контрагентів, банківських установ, контролюючих органів) щодо достовірності відображених у обліку операцій з ПДВ; це сприяє підтвердженню реальності господарських операцій і правильності формування податкових показників); *повторне обчислення* (сфокусоване на перевірці правильності визначення бази оподаткування, сум ПДВ, а також арифметичної точності декларації з ПДВ); *аналітичні процедури* (передбачають дослідження фінансово-економічних показників шляхом порівняння, співставлення та аналізу

динаміки даних щодо ПДВ, оцінюється рівень податкового навантаження); *запит* (аудиторська процедура полягає в отриманні пояснень та додаткової інформації від керівництва, бухгалтерського персоналу або інших відповідальних осіб щодо операцій, які дотичні до обліку ПДВ; дана процедура дозволяє уточнити обставини здійснення господарських операцій та виявити потенційні ризики чи невідповідності) [8].

В умовах сьогодення трансформація економіки відбувається під впливом цифровізації. Відповідно, актуалізується питання використання сучасних цифрових технологій в аудиторській діяльності, адже впровадження таких інструментів сприяє підвищенню прозорості податкових процесів, зменшенню впливу людського фактора, мінімізації помилок та зловживань, а також забезпечує своєчасне виявлення податкових ризиків. Означуване вище дає підстави зазначити, що застосування сучасних цифрових інструментів у процесі аудиту ПДВ є об'єктивно зумовленим і необхідним напрямом розвитку аудиторської діяльності, що дозволяє підвищити її ефективність, достовірність результатів та адаптивність до динамічних змін економічного середовища. У табл. 2 узагальнено характеристику та перевагу застосування цифрових інструментів у процесі аудиту ПДВ.

Таблиця 2

Характеристика процесу застосування та переваги використання
цифрових технологій у процесі аудиту операцій з ПДВ

Різновид цифрових технологій	Характеристика процесу використання при аудиті операцій щодо ПДВ	Переваги використання
1	2	3
Штучний інтелект	Використовується для автоматизованого аналізу великих масивів податкових даних із застосуванням алгоритмів машинного навчання, забезпечує ідентифікацію ризикових операцій	Підвищення точності виявлення порушень визначення суми ПДВ, скорочення часу перевірок, можливість прогнозування податкових ризиків
Технології блокчейн	Застосовуються для реєстрації та зберігання даних про господарські операції у вигляді незмінних розподілених реєстрів, відстеження руху товарів і послуг, перевірки	Підвищення прозорості адміністрування ПДВ, забезпечення достовірності даних

Продовження таблиці 2

1	2	3
	достовірності податкових накладних та історії їх реєстрації	
Інструменти Big Data	Забезпечують обробку великих обсягів фінансово-господарських даних із різних джерел, проведення суцільного аналізу операцій платників ПДВ, виявлення нетипових транзакцій.	Виявлення складних схем мінімізації ПДВ, підвищення ефективності аудиторської перевірки
RPA-системи (Robotic Process Automation)	Забезпечують автоматизацію аудиторських процедур, автоматична перевірка податкових декларацій з ПДВ, формування аудиторських робочих документів	Зменшення людського фактора, підвищення швидкості та точності обробки даних, оптимізація трудових ресурсів
Хмарні технології	Забезпечують віддалений доступ до даних, їх зберігання та спільну обробку в онлайн-середовищі, а також централізоване управління даними, спільну роботу аудиторів, інтеграцію з іншими системами	Оперативність аудиту, зниження витрат на ІТ-інфраструктуру, підвищення ефективності взаємодії між учасниками аудиту

**Джерело: складено авторами з урахуванням матеріалів [19, 22].*

Враховуючи інформацію, подану у таблиці 2, доцільно зазначити, що сфера аудиту зазнає кардинальних змін завдяки новим технологіям. Ці інноваційні інструменти вдосконалюють існуючі методи та відіграють ключову роль у реструктуризації аудиторського середовища. Інтеграція передових технологій змінює традиційні підходи до планування, виконання та проведення аудиту [13].

Висновки. Результати дослідження демонструють, що ПДВ є важливим бюджетоутворюючим податком. Відповідно, операції з ПДВ є актуальним для дослідження під час проведення незалежного контролю. Аудит ПДВ - комплексний процес, який потребує ретельного планування, охоплює перевірку правильності формування бази оподаткування, податкових зобов'язань і податкового кредиту, а також оцінку відповідності облікових, звітних даних вимогам чинного законодавства. Важливим елементом аудиту є оцінка податкових ризиків і рівня податкового навантаження, що дозволяє своєчасно виявляти потенційні порушення та підвищувати ефективність контрольних процедур. Системний підхід до проведення аудиту ПДВ забезпечує

достовірність фінансової інформації та сприяє мінімізації податкових ризиків суб'єкта господарювання.

Список використаних джерел

1. Артюх О., Дєдуч А. Ефективність податкового аудиту в Україні: аналіз впливу на бюджетні надходження. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 4 (51). С. 140-144. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-51-20>.
2. Волчанська Л., Юшковський Д. Податковий аспект організації обліку та аудиту податку на додану вартість. *Економіка та суспільство*. 2023. № 55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-10>.
3. Доходи зведеного бюджету України: Міністерство фінансів України. URL: <https://surl.li/qeedyx> (дата звернення 12.03.2026).
4. Дрозд І.К., Назарова Г.Б. Регуляторні аспекти реєстрації податкових накладних з податку на додану вартість: проблеми, ризики, перспективи. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2025. № 2 (61). С. 3 - 15. DOI: [https://doi.org/10.26642/pbo-2025-2\(61\)-3-15](https://doi.org/10.26642/pbo-2025-2(61)-3-15).
5. Жиглей І.В., Майковець Д.О. Оподаткування податком на додану вартість в Україні в умовах економічної нестабільності. *Економіка, управління та адміністрування*. 2024. № 3 (109). С. 23 - 36. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2024-3\(109\)-23-36](https://doi.org/10.26642/ema-2024-3(109)-23-36).
6. Ключові податкові ризики підприємства 2025: детальний аналіз, нові виклики, активізація правоохоронних органів та практичні рекомендації. URL: <https://surl.li/deqxey> (дата звернення: 12.03.2026).
7. Литвиненко Н.О., Блотнер О.В. Аудит податкових платежів: сутність та базова класифікація. *Ефективна економіка*. 2025. № 8. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.8.93%20>.
8. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2021 року. Ч. I URL: <http://surl.li/uprjrp> (дата звернення: 12.03.2026).

9. Назаренко І.М. Аудит оподаткування - послуга аудиторських фірм: особливості, актуальність та характеристика. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-149>.
10. Назаренко О.В. Облікова політика, документування, звітування та контроль розрахунків з ПДВ: сучасні підходи до мінімізації податкових ризиків. *Ефективна економіка*. 2026. № 3. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.3.14>.
11. Назарова К.О., Ткаченко Б.С. Місія податкового аудиту в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення економіки. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 12. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16485447>.
12. Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 12.03.2026).
13. Руфо Т. Інновації аудиту: як новітні технології трансформують аудиторський ландшафт. URL: <https://surl.li/uobcdu> (режим доступу 19.03.2026).
14. Сарахман О., Шурпенкова Р., Калайтан Т. Методи і прийоми податкового аудиту в умовах особливого стану. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 4 (55). С. 136-141. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-55-19>.
15. Тарасенко Л., Павлоцька К. Податок на додану вартість: питання організації та методики обліку. *Галицький економічний вісник*. 2022. № 1 (74). С. 53-60.
16. Шигун М., Журавель А. Податковий аудит і податковий контроль: модель взаємодії та законодавче регулювання. *Облік і фінанси*. 2022. № 3 (97). С. 46 – 55.
17. Яндульська Ю., Мельник Т. Комплексний підхід до контролю розрахунків за ПДВ в системі податкового планування на підприємстві. *Економіка та суспільство*. 2022. № 46. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-43>.

18. Gai O., Kononenko L., Chernovol O. Tax audit in the conditions of digitalization: current state, problems, perspectives. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-16>.
19. Liu S. Robotic process automation (RPA) in auditing: a commentary. *International Journal of Computer Auditing*. 2022. Vol. 4, No.1. PP. 23-28. DOI: <https://doi.org/10.53106/256299802022120401003/>.
20. Lungu C., Burca V., Bunget O., Dumitrescu A. The association between audit quality and corporate tax avoidance. A bibliometric review of literature and early evidence on the European Union, from the perspective of tax-related key audit matters disclosure. *Journal of risk and financial management*. 2023. Vol. 16 (8). DOI: <https://doi.org/10.3390/jrfm16080345>.
21. Renyan Mu, Nigatu Mengesha Fentaw, Lu Zhang. The impacts of value-added tax audit on tax revenue performance: the mediating role of electronics tax system, evidence from the Amhara Region, Ethiopia. *Sustainability*. 2022. № 14. <https://doi.org/10.3390/su14106105>.
- 22 Zhang Y., Ma Z., Meng J. Auditing in the blockchain: a literature review. *Front. Blockchain*. 2025. Vol. 8 DOI:10.3389/fbloc.2025.1549729.